

**ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В РОБОТІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-  
ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ МЕХАНІЗАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРИФІКАЦІЇ  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВДЕННОГО ВІДДІЛЕННЯ  
ВСЕСОЮЗНОЇ АКАДЕМІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК ІМЕНІ  
В.І. ЛЕНІНА ПРОТЯГОМ 1980-х рр.**

*Анишников І.О., Анишнікова Н.Г.*

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»  
(м. Харків)*

В УРСР протягом 1980-х рр. провідною академічною установою, навколо якої концентрувався науково-технічний потенціал сільськогосподарського машинобудування виступав УНДІМЕСГ ПВ ВАСГНІЛ. Тут проводилися базові дослідження зі створення зразків сучасних засобів механізації для сільського господарства, розроблялися технології їх виготовлення та впровадження у виробництво. Головними завданнями УНДІМЕСГу в питанні автоматизації та комплексної механізації сільськогосподарських робіт були: розробка методів ефективного використання та обслуговування сільськогосподарської техніки, застосування електричної енергії в сільському господарстві; розробка технологічних процесів і засобів механізації, спрямованих на ліквідацію важкої фізичної і скорочення ручної праці. Поряд з цими завданнями інститутом вирішувалися питання удосконалення технологічних процесів і робочих органів машин, які забезпечували б підвищення якості праці, скорочення витрат на виконання робіт у несприятливих умовах, зростання технічного рівня і, у першу чергу, надійності сільськогосподарської техніки; розробки засобів автоматизації контролю і управління технологічними процесами; обґрунтування комплексів машин для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і на їхній основі розробки диференційованих систем машин стосовно до ґрунто-кліматичних зон, оптимізації структури машинно-тракторного парку колгоспів і радгоспів та розробки нормативів потреб в техніці [1, арк. 7; 246, с. 6].

Фундаментальні теоретичні дослідження, виконані в УНДІМЕСГ дозволили створити і впровадити у виробництво багато зразків нової сільськогосподарської техніки. Наукові роботи, проведені спеціалістами Інституту в лабораторіях та відділах різного профілю, дослідному конструкторсько-технологічному бюро цієї установи, лягли в основу виробництва сільськогосподарських машин не тільки в Україні, а й в усьому Радянському Союзі та багатьох закордонних країнах. Але, незважаючи на значущі досягнення фахівців УНДІМЕСГ у фундаментальних дослідженнях, втілення їх результатів у практичні розробки не завжди проходило вдало. У 1980-х рр. в інституті спостерігалася загальна стійка тенденція до зниження якості наукових розробок та збільшення термінів як самих розробок, так і впровадження їх результатів у виробництво. Як наприклад, лабораторія поточних засобів збирання зерна впродовж 7 років витратила 642 тис. крб. на розробку кількох відповідних видів техніки, але до виробництва було

рекомендовано тільки скиртувальний агрегат. У той же час, у лабораторії застосування органічних добрив безрезультатно займалися розробкою помпи для викачки безпідстилкового гною. У лабораторії застосування мінеральних добрив розробили і виготовили три макетних зразка підживлювачів озимих культур, провели їх випробування і вибір найкращого з них. Результати цієї роботи були розглянуті представниками урядових установ спільно з ПВ ВАСГНІЛ. Наслідком цього стала рекомендація виготовити дослідну партію в кількості 10 шт. для розширеної виробничої перевірки. У зв'язку з тим, що дослідники разом з конструкторами до вирішення означеного завдання підійшли поверхово, при першому ж випробуванні зразки виявилися непрацездатними [1, арк. 72–74; 2, с. 59–61; 3, с. 16].

Аналіз наукової діяльності УНДІМЕСГ у досліджуваній період показав, що поряд з досягненнями його співробітників мали місце й серйозні недоліки, які знижували результативність досліджень, зволікали терміни їх виконання та впровадження розробок у виробництво. По багатьох розділах досліджень у звітах були або відсутні, або доволі слабкі теоретичні напрацювання. Недостатньо уваги приділялось вивченню закордонного досвіду, не встановлювалося обґрунтування створення самохідних машин, комбінованих агрегатів і технологічних комплексів для різних зон України. Протягом 1980-х рр. залишалося хронічним відставання УНДІМЕСГу від виробництва – у колгоспах та радгоспах виробничники самостійно знаходили організаційні форми використання сільськогосподарської техніки, а фахівці інституту навіть не встигали узагальнювати виробничий досвід. Вони майже не вели досліджень, які б випереджали рівень виробництва на 15–20 років. В УНДІМЕСГ не було чіткого визначення наукової спрямованості лабораторій, що часто приводило до неповноцінності та незавершеності наукових досліджень. Так, з уведенням до експлуатації експериментальної ферми у дослідному господарстві інституту «Мар'янівка» були створені сприятливі умови для підвищення рівня досліджень з механізації процесів у тваринництві. Між тим, цех з приготування кормів, побудований за технологічною схемою, розробленою відповідною лабораторією Інституту, виявився практично недієздатним і залишався найвужчим місцем в усіх технологічних ланках функціонування всього тваринницького комплексу [4, арк. 18–22].

Упродовж 1980-х рр. академічний сектор науки в Україні постійно відчував брак фінансування. Так, згідно постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР № 703 від 26.08.1976 р. ПВ ВАСГНІЛ передавалося у підпорядкування РМ УРСР на умовах забезпечення його діяльності матеріально-технічними ресурсами за рахунок республіки. Через десять років Держплан УРСР включив Відділення у розподільчі відомості системи АПК. Звідти всі матеріально-технічні ресурси, що підлягали фондуванню, було передано до Держплану СРСР. У свою чергу, матеріально-технічні ресурси Держпланом СРСР передавалися Держагропрому СРСР для всієї системи АПК, включно з відділеннями ВАСГНІЛ. Відповідно до цього, планування і реалізація матеріально-технічних фондів ПВ ВАСГНІЛ повинна була здійснюватися через

Держагропром УРСР. Проте «Відділення» у Держагропромі України в жодному з документів, які регламентували планування і реалізацію матеріально-технічних ресурсів, не значилося. До кінця 1980-х рр. матеріальне забезпечення науково-дослідних установ залишалося невизначеним. Було незрозумілим, кому подавати замовлення на матеріально-технічні ресурси і хто зобов'язаний їх постачати. Фонди доводилося випрошувати в підрозділах Держагропромпостача по кожній номенклатурі зокрема, до того ж у більшості випадків – безрезультатно [5, арк. 24–25].

Не тільки зовнішні причини, пов'язані з проблемами матеріально-технічного і фінансового забезпечення, впливали на зниження якості досліджень академічних установ. У дослідному бюро УНДІМЕСГ якість виготовлення проектно-кошторисної документації та дослідних зразків була такою, що, за винятком окремих, з ними не можна було виходити за межі інституту. У роботі ДКТБ малися суттєві недоліки, які відбивалися на результатах праці всього наукового комплексу. Найважливішими з них були: низька якість проектних і виробничих робіт; зволікання термінів виготовлення технічних зразків та висока коштовність робіт. Конструктори разом з дослідниками не здійснювали реального авторського нагляду, у результаті чого виникало багато переробок, які приводили до збільшення матеріальних витрат. Високий кошторис зразків пояснювався ще й тим, що в ДКТБ існували високі накладні витрати, пов'язані з зайнятістю більш ніж третини його персоналу не у виробництві, а в управлінні та обслуговуванні. Отже, основними проблемами в роботі УНДІМЕСГ ПВ ВАСГНІЛ у 1980-х рр. стали хиби в організації діяльності Інституту, припущені як керівництвом України та СРСР, так і самими працівниками установи [1, арк. 78].

#### **Джерела та література**

1. *Державний архів Київської області* (далі ДАКО), ф. 2764, оп. 1, спр. 63, 164 арк.
2. *Деркач О. П.* Здобутки академіка П. М. Василенка у вченні про обробіток ґрунту / О. П. Деркач // *Історія укр. науки на межі тисячоліть*: зб. наук. пр.; відп. ред. О. Я. Пилипчук. – К., 2005. – Вип. 18. – С. 56–64.
3. *Деркач О. П.* Діяльність академіка П. М. Василенка в контексті розвитку землеробської механіки в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки» / О. П. Деркач. – К., 2006. – 23 с.
4. *ДАКО*, ф. 2764, оп. 1, спр. 65, 153 арк.
5. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України* (ЦДАВО України), ф. 2, оп. 15, спр. 1235, 114 арк.

## **СИСТЕМА ЛІНІЙНОГО РОЗВЕДЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ПОРОДОТВОРЕННЯ У ТВАРИННИЦТВІ**

***Аностол М.В.***

*Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)*

Підґрунтям ефективного розвитку тваринництва є племінна справа, завдання якої полягають у розробленні системи зоотехнічних, селекційних та організаційних заходів, що забезпечують отримання тварин з високою